

KAIP SU VAIKAIS KALBĖTI APIE YPATINGUS VAIKUS?

Patarimai mokytojams ir tėvams

ŠIAME LEIDINYJE YPATINGAIS VAIKAIS VADINAMI TIE VAIKAI, KURIE TURI SPECIALIUOSIUS UGDYMO SI POREIKIUS, PATIRIA TAM TIKRUS SUNKUMUS (ELGESIO IR EMOCIJŲ, DĖMESIO), KURIEMS NUSTATYTAS ĮVAIRIAPUSIS RAIDOS SUTRIKIMAS, DAUNO SINDROMAS IR KT.

PIRMOJI IR SVARBIAUSIA TAISYKLĖ – APIE ĮVAIROVĘ REIKIA KALBĖTIS NUOLAT

Vaikai su specialiaisiais ugdymosi poreikiais (SUP), lankydami ugdymo įstaigą susiduria su vienokiais ar kitokiais iššūkiais. Stokodami įgūdžių ir būdami labai jautrūs tokie vaikai gali elgtis neįprastai situacijose, kuriose, tipinės raidos vaikams, sunkumų nekyla.

MOKYTOJO PASIRENGIMAS PAŽINTI VAIKĄ SU SPECIALIAISIAIS UGDYMO SI POREIKIAIS

SURINKTI INFORMACIJĄ APIE VAIKĄ

- Kokie yra vaiko pomėgiai, kuo jis domisi.
- Kas jam patinka, kas jam sekasi, ką jis geba daryti namuose, kitose aplinkose.
- Kuo vaikas gali skirtis nuo savo bendraamžių.
- Kokios pagalbos jam gali prireikti.
- Kokios kitų specialistų rekomendacijos.
- Kokie tėvų lūkesčiai apie vaiko ugdymą.

SURINKTA INFORMACIJA IŠ TĖVŲ APIE VAIKO ELGESĮ, STIPRYBES IR PROBLEMINIUS DALYKUS BUS NAUDINGA NE TIK PRITAIKANT UGDOMĄJĄ VEIKLĄ BEI GRUPĖS APLINKĄ, BET IR NUMATANT PAGALBOS BŪDUS YPATINGIEMS SUNKUMAMS ĮVEIKTI.

PASIKLABĖTI SU VAIKO, TURINČIO SUP TĖVAIS

- Neskubėkite ir skirkite pakankamai laiko, atidžiai klausykite, ką pasakoja tėvai. Išsiaiškinkite, ką svarbu žinoti apie ugdytinį.
- Paprašykite papasakoti tėvų apie sūnaus ar dukros ypatumus, stiprybes. Galbūt jis turi ypatingą domėjimosi sritį?
- Sužinokite, kaip patys tėvai vertina savo vaiko ypatumus, specifinius gebėjimus, skirtumus nuo bendraamžių.
- Išsiaiškinkite, kokius lūkesčius tėvai turi ir kokios aplinkos ugdymo įstaigoje tikisi vaikui.
- Pasitarkite kaip galėtumėte apie vaiko ypatumus kalbėti su grupės vaikų tėvais.

-Ar Marius pradės kalbėti?

-Sunku pasakyti. Gali būti, kad ilgainiui Marius pradės kalbėti. O gal ir ne. Jei ne, jam kalbėti padės kortelės, planšetinis kompiuteris arba telefonas. Dabar yra daug kompiuterinių programų, padedančių žmonėms bendrauti net ir tuomet, kai jie negali kalbėti.

POKALBIS SU GRUPĖS/KLASĖS VAIKŲ TĖVAIS

Galimi uždaviniai kalbant su vaikų tėvais:

- pranešti, kad grupėje/klaseje ugdysis vaikas, turintis raidos ypatumų;
- paaiškinti tėvams, kodėl visiems vaikams verta mokytis kartu;
- atskleisti, kokia nauda jų vaikams bei apskritai visai ugdymo įstaigos bendruomenei, kai joje mokosi vaikai su specialiaisiais ugdymosi poreikiais;
- pateikti informaciją apie vaiką tokią, kurią aptarėte su ypatingų poreikių vaiko tėvais.

Paaiškinimas vaikams ir tėvams apie vaiko, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, individualumą, patiriamus sunkumus, padeda sumažinti baimę ir nerimą, kuria aplinką, kurioje galima išsiskirti, turėti tam tikrų ypatumų. Nepriklausomai nuo to, kokie yra asmens gebėjimai, leidžia kiekvienam jaustis gerai.

PASIŪLYMAS. Kartu aptarkite ar tėvai norėtų, kad grupės/klasės vaikai ir tėvai, ką nors žinotų ir suprastų apie jų vaiko ypatumus ir poreikius. Paklauskite tėvų, kaip galėtumėte pristatyti bendraamžiams jų vaiką. Papasakokite tėvams, kokiais būdais galite paaiškinti grupės vaikams apie jų vaiko poreikius. Apsvarstykite galimybę apie tėvų pagalbą padėti pristatyti jų vaiką, drąsiai klauskite jų patarimo, paskatinkite juos išsakyti savo idėjas.

TĖVŲ PASIRENGIMAS PRIIMTI INFORMACIJĄ APIE KITOKĮ VAIKĄ GRUPĖJE

TĖVŲ VAIDMUO UGDANT PAGARBĄ KITONIŠKUMUI

Tėvai turi padėti savo vaikams priimti vaiką su specialiaisiais ugdymosi poreikiais grupėje. Svarbu aptarti vaiko ypatumus, kurie yra pastebimi ir gali daryti įtaką grupės veiklai, kitų vaikų savijautai (pvz., kai supyksta – gali reaguoti agresyviai, nes kitaip nemoka elgtis).

-Kodėl Simas taip keistai kalba? Gal jis užsienietis?

-Ne, Simas nėra užsienietis, tiesiog mokosi kalbėti. Kol kas jam sunku tinkamai išarti žodžius, todėl su suaugusiojo pagalba atlieka tam tikrus pratimus, kad galėtų kalbėti aiškiau. Ilgainiui jis išmoks garsus tarti taip, kad jį visi suprastų.

-Kodėl Artūras sukasi aplinkui?

-Greičiausiai Artūrai patinka suktis aplinkui, tai jį ramina.

TĖVŲ ŠVIETIMAS

Tėvai turėtų žinoti apie:

- vaikų amžiaus tarpsnio dėsningumus, jiems būdingus elgesio ypatumus ;
- vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ypatumus ir bendravimo su juo principus, gavus jų tėvų sutikimą;
- vaikų elgesio ir emocinius ypatumus, bendravimo principus, leidžiančius kurti ir palaikyti santykį su vaiku turinčiu SUP.

Kalbant apie tai su vaikų tėvais, svarbu pasikviesti specialiųjų poreikių vaiko tėvus ir (ar) ugdymo įstaigoje dirbančius švietimo pagalbos specialistus.

GRUPĖS/KLASĖS BENDRUOMENĖS BENDRAS POŽIŪRIS

- Labai svarbu, kad vaikams ir namuose, ir ugdymo įstaigoje būtų teikiama vienoda informacija.
- Grupės/klasės bendruomenė turi priimti tarpusavio bendravimo taisykles – susitarimus sunkumų ir konfliktų sprendimui, pagarbiam ir tolerantiškam elgesiui.

- Svarbu, jog tėvai prisijungtų ir drauge kurtų vaikams vertybines nuostatas, susijusias su žmogaus individualumu visuomenėje, tolerancija, pagarba ir atsakomybe, paaiškintų vaikams apie visų žmonių skirtumus ir individualius poreikius.

**NORINT KARTU VEIKTI,
REIKIA IR KARTU MĄSTYTI.**

POKALBIS SU VAIKAIS APIE YPATINGUS DRAUGUS GRUPĖJE/KLASĖJE

PASIRUOŠIMAS POKALBIUI

- Ar gautas tėvų sutikimas.
- Koks tėvų požiūris ir nuomonė; kaip jiems atrodo, koks būtų priimtinausias būdas paaiškinti vaikams apie jų vaiko individualumą, savybes.
- Koks vaikų amžius.
- Koks grupės bendruomenės požiūris, aptartos bendravimo taisyklės – susitarimai.

Nereikėtų vaikams sakyti „štai Petriukas turi Dauno sindromą, o Jonukas yra autistas“. Tačiau puoselėti nutylėjimo kultūrą, ypač vyresnio amžiaus vaikams, taip pat nėra gerai. Reikėtų paaiškinti, kad Petriukas kai kurių dalykų gali nesuprasti, o Jonukas kai kuriuos dalykus mato kitaip nei visi. Kitoniškumą reikėtų aiškinti per tai, kad mes visi esame labai skirtingi, todėl ir į įvairias situacijas reaguojame nevienodai.

POKALBIS SU VAIKAIS

- Kalbėti apie tai, kad: kiekvienas esame individualus, tarp mūsų nėra vienodų žmonių; visi turime stiprybių ir patiriame sunkumų; kiekvienas turime individualių poreikių; kai susiduriame su sunkumais ar prastai jaučiamės, mums svarbu pajusti aplinkinių paramą ir sulaukti pagalbos.
- Sumažinti nerimą kalbant tiesą apie vaiką, jo individualumą ir pagalbos poreikį.
- Paprašyti tėvų pagalbos paaiškinant paramos naudą vaikui, turinčiam ypatingų poreikių.
- Pristatyti vaikams bendravimo taisykles, numatytus susitarimus, kurie padės įveikti kylančius sunkumus.

-Simas nori mane kandžioti. Kodėl jis nesupranta, kad man skauda?

-Jei manai, kad Simas nori tau įkasti, pasitrauk nuo jo ir apie tai pranešk padėjėjui ar mokytojui. Greičiausiai Simas kandžiojasi, nes negali paaiškinti ko jam reikia. Gali būti, kad jam sunku suprasti ką jaučia kitas žmogus, jog jam skauda. Žinoma, tai negerai, juk žmonių kandžioti negalima. Padėjėja ir mokytoja moko jį paaiškinti ko jis nori, o ne kąsti prašant.

-Kodėl Rapolas kartais juokiasi, kai kuris nors vaikas skaudžiai parkrinta?

-Rapolui sunku suprasti ką jaučia parkritęs vaikas. Jam sunku suprasti, kad kitam žmogui gali skaudėti ir kad juokas tokioje situacijoje gali dar labiau įskaudinti. Rapolą reikia specialiai mokyti kaip elgtis tokioje situacijoje. Rapolui reikia treniruotis, kad išmokytų suprasti, ką jaučia kitas žmogus, ir kaip reikia elgtis. Todėl neįsižeisk. Jis ne piktas, kol kas nelabai supranta kitų žmonių.

-Ar Jonukas serga?

-Jonukas turi autizmo spektro sutrikimą, todėl nejprastai reaguoja į aplink vykstančius įvykius. Mokslininkai mano, kad tokių žmonių kaip Jonukas smegenys veikia ypatingai – ne visai taip kaip mūsų.

-Kodėl Marija per pamokas sėdi su ausinėmis?

-Marija labai bijo stiprių garsų, jie sukelia jai skausmą. Ausinės slopina garsą ir saugo jos ausis.

LITERATŪRA

1. Autism Community Network, Prieiga per internetą: <https://acnaustralia.org.au>
2. Autistiški vaikai pradinėje mokykloje: atviras pokalbis 1-4 klasių mokiniams/ Lietuvos autizmo asociacija "Lietaus vaikai". – Vilnius: Lietuvos autizmo asociacija "Lietaus vaikai", 2022.
3. Gabrieliūtė V., Giniotaitė A. Metodinis leidinys mokyklos bendruomenei „Pagarbos kitoniškumui ugdymas pradinėse klasėse“, 2018.
4. Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo ikimokyklinio ugdymo įstaigose rekomendacijos, Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba, 2021. Prieiga per internetą: https://www.klaipedosppt.lt/images/Titulinis/REKOMENDACIJOS%20%20C4%AETR AUKUSIS IKIMOK_0125.pdf
5. PATARIMAI PEDAGOGAMS: kaip vaikams pristatyti bendraklasį, turintį autizmo spektro sutrikimą, Nacionalinė švietimo agentūra, 2022, Prieiga per internetą: <https://srvks.lt/wp-content/uploads/2022/03/Kaip-pristatyti-bendraklasi.pdf>
6. Pivorienė R. V., Narkevič-Skurko L. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai ikimokyklinėje įstaigoje. Naujienlaiškis „Sveikos atžalėlės“, Nr. 3, 2016. Prieiga per internetą: <https://www.vilniausppt.lt/wp-content/uploads/2021/04/SUP-VAIKAI.pdf>
7. Powell M. Cinematherapy as a clinical intervention: theoretical rationale and empirical credibility. 2008, p. 90. Prieiga per internetą: <https://scholarworks.uark.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4516&context=etd>
8. Videikaitė G. Tėvų, auginančių autizmo spektro sutrikimą turinčius vaikus, patirtys ir auklėjimo stiliaus paieškos. Magistrinis darbas, 2019, p. 64. Prieiga per internetą: <https://hdl.handle.net/20.500.12259/93411>

-Kodėl Andrius krato rankas?

-Andrius krato ranka tuomet, kai jį kas nors labai nustebina arba nudžiugina. Taip jis reiškia emocijas, panašiai kiti žmonės šokinėja iš džiaugsmo, ploja ar sušunka iš nuostabos.

-Kodėl Simas nenori su mumis žaisti kamuoliu, bet žaidžia vienas?

-Simas kol kas nesupranta taisyklių ir nemoka žaisti su kitais vaikais. Pakviesk jį būrį, parodyk paprastus veiksmus, pavyzdžiui, kaip mesti kamuolį draugui. Jei Simas nenorės žaisti, netempk jo už rankos, tiesiog duok jam daugiau laiko. Jis būtinai išmoks.

Informaciją paruošė:

*Vilniaus "Pelėdos" pradinės mokyklos vyr. specialioji pedagogė Kristina Budrytė
2024, Vilnius*